

GEMM

Gemensamt Arbete Mot Missbruk
Förstudie 2018 och förslag på
fortsättningsprojekt 2019.

Projektledare
Magnus Hansson
ROBERTSFORS KOMMUN

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Sammanfattning	2
Bakgrund.....	3
Vilket område har projektet verkat inom?.....	3
Hur ser forskningsläget ut idag inom det här området?.....	3
Varför var detta projekt viktigt att genomföra (behov).....	3
Syfte	4
Mål	4
Metod	5
Resultat.....	6
Nationellt.....	6
ANDT-enkät genomförd i Robertsfors kommun	6
Tobaksfriduo	9
Samverkan idag mellan Robertsfors Kommun, polis och hälsocentral.....	9
Det förebyggande arbetet idag i Robertsfors kommun.....	9
Lyckade exempel nationellt	10
Diskussion	12
Vad kan projektet tillföra på lokal nivå?	12
Nationell nivå.....	13
Vad händer nu?	13
VISION	13

Sammanfattning

Projektet GEMM (Gemensamt arbete mot missbruk) har genomfört ett förberedande arbete för ett framtida utvecklingsprojekt inom ANDTområdet i Robertsfors Kommun. Fokus har legat på att etablera samverkan med samarbetsaktörer, fördjupa undersökningar baserade på befintliga kartläggningar. Projektet har vidare sett på vilka delar av kommunens nuvarande ANDT arbete som fungerar och vilka delar som måste åtgärdas.

En del har legat i att se hur andra aktörer tillämpat metoder samt undersöka om dessa metoder är något som Robertsfors kommun kan nyttja i framtiden. Arbetet har skett i samverkan med Västerbottens samordnare för ANDT frågor och med Landstingets ansvariga för Tobaksprevention.

Bakgrund

Robertsfors kommun är en lokal förvaltningsmyndighet som agerar efter Kommunallagen sedan 1974. Detta innebär att kommunen täcker ett flertal olika verksamhetsområden. I kommunen finns det cirka 6800 invånare, och Robertsfors kommun har 700 anställda. Några av de största områdena som kommunen hanterar är GVA, äldreomsorg, barnomsorg samt skolväsendet. Sedan ett par år tillbaka har även HVB-hemmen framförallt ensamkommande ungdomar blivit en betydande del i den kommunala verksamheten.

Robertsfors kommun arbetar ständigt med att bli allt bättre och ge bättre service till sina medborgare, vilket ofta sker i samverkan med de andra kommunerna i Umeåregionen eller andra samverkansparter. Vidare har kommunen även lång och gedigen projekterfarenhet, varpå såväl projektledning som administration är högst kompetent. Projektet kommer framförallt beröra de verksamheter som arbetar med ungdomar, så som skolväsendet och HVB-hemmen.

Vilket område har projektet verkat inom?

Projektet berör strategiområde 1,2,3 och 5.

Hur ser forskningsläget ut idag inom det här området?

Finns gott om relevant forskning kring dessa strategiområden samt många goda exempel på hur andra kommuner gjort. Vi har valt att highlighta två relevanta projekt samt en del från kommissionen för jämlik hälsa kring metod.

Varför var detta projekt viktigt att genomföra (behov)

I övergripande kartläggningar, regionala trender och liknande sammanställningar har det uppmärksammats att antalet unga i Robertsfors kommun som befinner sig i ett missbruk har ökat och är ett reellt problem. I Robertsfors kommun har de ungdomsnära verksamheterna noterat att det finns behov av att stärka upp ANDT-arbetet men att det skulle behöva djupare undersökningar kring var i ANDT-arbetet som kommunen brister. Verksamhetspersonal har redan angett att det finns problematik, men det saknas kvalificerade sammanställningar och rapporter kring hur situationen verkligen ser ut samt hur processerna fungerar.

Det har uttryckts att nya metoder och arbetssätt för att komma tillrätta med denna problematik måste upprättas, vilket också skulle behöva göras i samarbete med andra berörda aktörer. Men innan sådant kan identifieras och implementeras måste ett gediget arbete kopplat just till en fördjupad inblick i problematiken genomföras.

Vi har även noterat att hälsobilderna för olika ungdomsgrupper skiljer sig varpå det kommer bli nödvändigt att ta hänsyn till socioekonomi, kön och andra relevanta element. En djupare kartläggning skulle kunna lyfta fram de behov som individerna har, för att på så vis framöver kunna avgöra hur dessa skulle kunna uppfyllas. Alla framtida metoder som implementeras måste göra så utifrån barnens bästa och deras behov för att kunna skapa en jämlik hälsa. Det finns även ett behov av att undersöka vilka metoder och arbetssätt som andra kommuner/aktörer har, för att i framtiden kunna dra lärdomar från dessa när Robertsfors kommun skapar egna vägar framåt.

Syfte

Syftet är att skapa möjlighet att arbeta med ANDT på ett bättre strategiskt sätt. Den framtida planen för ett ev. utvecklingsprojekt är att utifrån behoven som framförallt Robertsfors kommuns ungdomar har finna/skapa metoder att begränsa användning av ANDT.

Mål

1. Ha upprättat ett samarbete med relevant forskare för att upprätta en forskningsplan.
2. Ha utformat en genomarbetad ansökan om ANDT-utvecklingsmedel inför ett kommande projekt, baserat på den kunskap som har insamlats under detta förberedande projekt.
3. Ha upprättat samarbete med relevanta aktörer som kan vara del av en framtida samverkan i utvecklingsprojektet.
4. I slutet av projektet kunna redovisa för Robertsfors kommun och Folkhälsomyndigheten hur jämställdhetsperspektiv, barnrättsperspektiv samt ett socioekonomiskt perspektiv har integrerats i projektets arbetssätt. Detta för att säkerställa att målgrupper inte blir exkluderade i projektarbetet och att framtida metoder/arbetssätt inte når de effekter som Robertsfors kommun eftersträvar.

Metod

Hur har ni gått till väga för att uppnå projektets syfte/mål/frågeställningar?

Vi har träffats i styrgruppen för projektet och där dragit upp de riktlinjer som behövs för att skapa ett evidensbaserat projekt för de närmaste 2 åren.

Vad har projektet gjort?

Regelbundna styrgruppträffar och regelbundna avstämningar med externa aktörer. Träffar har genomförts internt för att ta reda på vad vi idag redan gör. Därefter har vi sammanställt dessa och i samverkan med Tony Boman på Länsstyrelsen (som avslutat sin anställning under projektets gång men som funnits som en extern rådgivare) samt med Ywonne Wiklund vid Västerbottens läns landsting diskuterat vad ett framtida projekt ska se ut för att maximera framgången.

Vi har haft regelbundna träffar med Polis, Socialtjänst, Kommunledningskontor där ANDT frågor lyfts som en stående punkt

Vi har haft regelbundna träffar med ungdomsråd, gårdsråd, pensionärsråd, handikappråd där ANDT frågor lyfts som en stående punkt.

Vi har i vårt folkhälsoråd lyft upp frågan kring vad som behövs för ett drogfritt Robertsfors.

Vi har via universitetsbiblioteket använt oss av aktuell forskning kring ämnet ANDT men också generellt kring folkhälsa.

Resultat

Vi började hela arbetet med att ta fram statistik hur det idag ser ut i vår kommunen, region samt nationellt. Nedan redovisas (av utrymmesskal endast del av fakta då det idag finns hur mycket statistik som helst.

Nationellt

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), har till uppgift att sprida information om alkohol och andra droger och genomför undersökning om skolelevers drogvanor. I 2017 års undersökning visas att på riksnivå har:

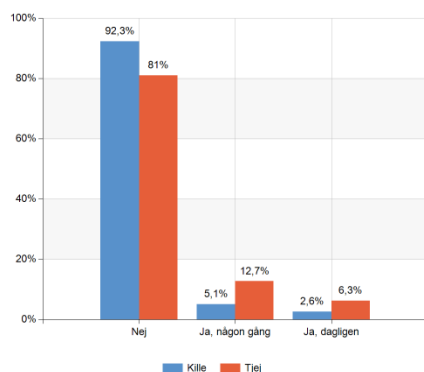
- 19 % av eleverna i årskurs 9 och 54 % i gymnasiets år 2 rapporterat att de druckit alkohol vid något tillfälle de senaste 30 dagarna
- omkring 6 procent av niondeklassarna använt tobak dagligen eller nästan dagligen, vilket motsvarades av 14 procent bland eleverna i gymnasiets år 2
- ca 6 % i årskurs 9 och ca 16 % i årskurs 2 på gymnasiet använt cannabis under de senaste 12 månaderna. Det skiljer något mellan könen - fler pojkar än flickor rapporterar erfarenhet av cannabisrökning både bland unga och vuxna.

ANDT-enkät genomförd i Robertsfors kommun

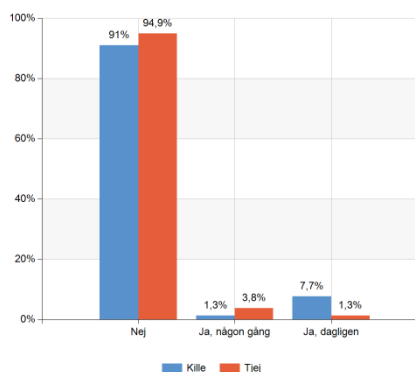
Enkäten genomfördes i december 2017 i samtliga av Västerbottens läns kommuner. I Robertsfors kommun har elever på Tundalsskolan årskurs 7-9 varit målgrupp för enkäten. Den dag och tid enkäten genomfördes fanns 157 elever på skolan (78 pojkar/79 flickor), svarsfrekvensen var 100%. Totalt sett fanns det 187 elever i årskurs 7-9 i december 2017, vilket innebär att 30 elever inte fått möjlighet att besvara enkäten (16%).

Nedan redovisas ett urval av frågeställningarna från enkäten. I samtliga diagram nedan anges andelen pojkar respektive flickor – dvs hur många procent av de 78 pojkarna och 79 flickorna som anger ett svarsalternativ.

Röker du?

Snusar du?

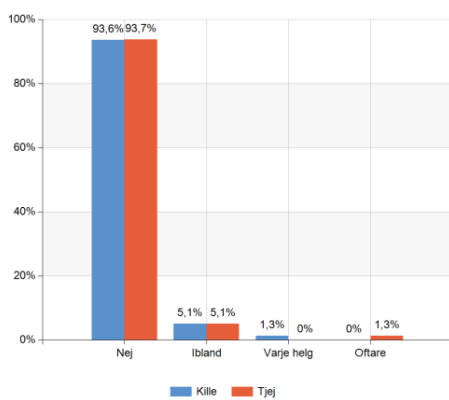

När det gäller rökning kan vi se att det är fler flickor än pojkar som röker – tio flickor och fyra pojkar röker någon gång, fem flickor och två pojkar uppger att det röker dagligen. Omvänt förhållande råder avseende snusning – d v s fler pojkar snusar. Totalt är det sex pojkar och en flicka som uppger att de snusar dagligen.

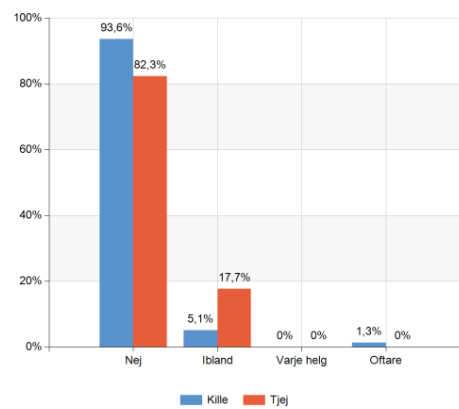
Av de totalt 157 elever som besvarat enkäten anger sjuttion stycken (10,8%) att de druckit alkohol den senaste månaden (4 pojkar /5,1% och 13 flickor/16,5%). Diagrammen nedan ger en bild av hur ofta och vad dessa elever dricker alkohol.

Avseende starköl ser vi inte några nämnvärda skillnader mellan kön, dock måste noteras att en flicka anger att hon dricker starköl oftare än varje helg. Avseende alkoholisk/starkcider så är detta vanligare bland flickor och 14 flickor uppger att de dricker detta ibland.

Dricker du starköl?

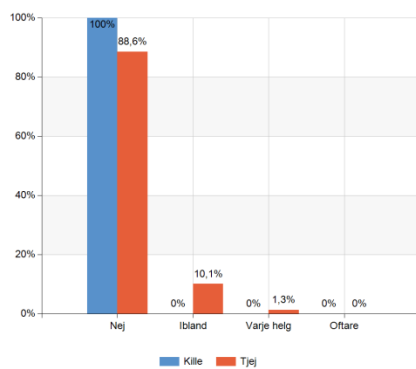

Dricker du alkoholisk/starkcider?

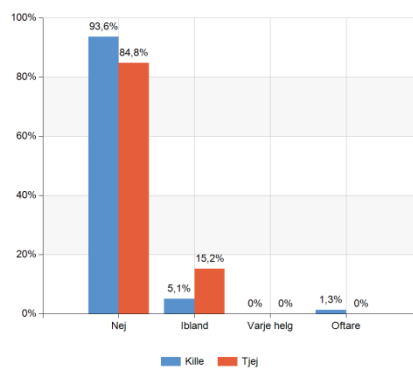

Ingen av pojkarna anger att de dricker vin medan 8 flickor anger att de dricker vin ibland och en varje helg. Fyra pojkar och tolv flickor uppger att de dricker sprit ibland och en pojke att han dricker sprit oftare än varje helg.

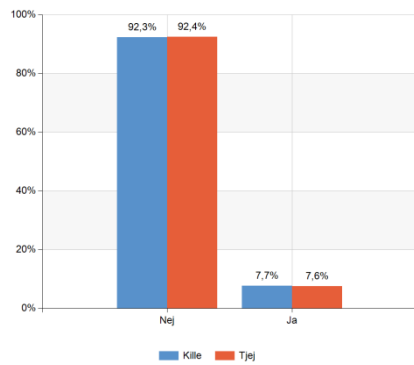
Dricker du vin?

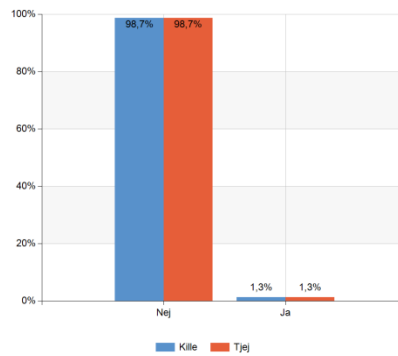
Dricker du sprit?

Har du haft lust att prova narkotika?

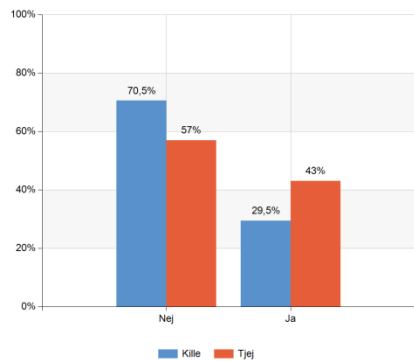

Har du någon gång använt narkotika?

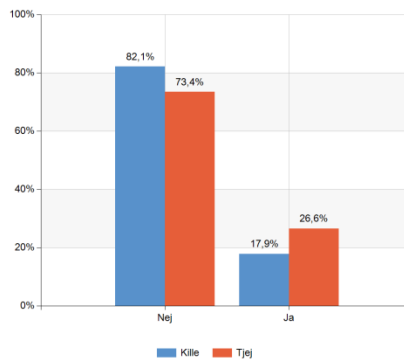

Totalt sett har sex pojkar och sex flickor haft lust att prova narkotika och en pojke och en flicka uppger att de någon gång använt narkotika.

Känner du till någon i din ålder som använt/använder narkotika?

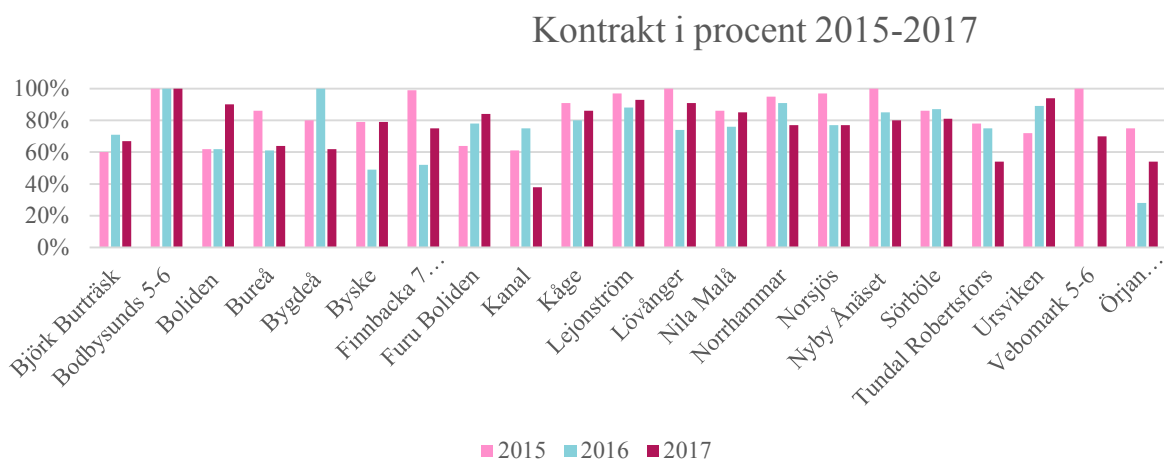

Känner du till någon som kan erbjuda dig narkotika?

Av flickorna är det 34 stycken som känner till någon i den egna åldern som använt/använder narkotika och 23 stycken av pojkarna. 14 pojkar och 21 flickor uppger att de känner till någon som kan erbjuda dem narkotika.

Tobaksfriduo

Vårterminen
15 klassbesök
266 elever
157 skrivna kontrakt

Höstterminen
35 klassbesök
809 elever
597 skrivna kontrakt

Skolor med lägre antal kontrakt:
Björkskolan i Skellefteå, Tundalsskolan i Robertsfors,
Björnåkersskolan i Burträsk,
Kanalskolan, Örjanskolan.
Alla skolor är med i tobaksfri duo.

Vi har idag färre antal kontrakt än övriga skolor i Västerbotten.

Samverkan idag mellan Robertsfors Kommun, polis och hälsocentral

I Robertsfors kommun finns ett samverkansavtal mellan socialtjänst, skola, polis och hälsocentral. För genomförandet finns en styrgrupp bestående av socialchef, barn- och utbildningschef, lokal polis, chef för hälsocentralen. Det finns två arbetsgrupper en med inriktning mot ungdomar och en mot vuxna.

I arbetsgrupp "Unga" ingår representanter från socialtjänst, skola, polis, fritidsgårdarna och hälsocentral. Gruppen ska årligen kartlägga, planera, genomföra och följa upp aktiviteter i syfte att ge våra barn och ungdomar en uppväxt utan kriminalitet och droger. Arbetet ska utgå från de prioriteringar som styrgruppen lägger fram och avrapportering av aktiviteter görs årligen till styrgruppen.

Det förebyggande arbetet idag i Robertsfors kommun

Skolan arbetar tematiskt och ämnesövergripande med tobak, alkohol och droger för att kontinuerligt tydliggöra vilka vinster som finns med ett drogfritt liv (Lgr 11).

Tobaksfri duo har verksamhet med kontraktsskrivning för tobaksfrihet i årskurs 6-9.

Skola och fritidsgårdar samverkar i frågor som gäller ANDT

Elevhälsan tar upp ANDT frågor i samband med hälsosamtal med eleverna.

Mentor tar upp ANDT under utvecklingssamtalen med eleverna

Handlingsplan för skolfrånvaro finns och används på skolorna

Elever som använder tobak regelbundet erbjudas hjälp att sluta genom skolans elev-hälsa och tillfälle för uppföljning bokas

Skolans lokaler kan upplåtas som övningsplats för polisens narkotikahundar. Syftet är att polisen ska kunna träna sina hundar i sökning efter narkotika samtidigt som skolan får kontroller av om det förekommer narkotika i lokalerna.

Samverkan med Tillväxt/fritidsgårdar för genomförande av ANDT-enkäter.

Genomförande av trivselenkät årligen.

Lyckade exempel nationellt

Vi har tittat på väldigt många olika nationella projekt som genomförts. Det är inte alltid helt lätt att hitta fakta och framförallt långsiktiga resultat. Vi har fallit för två projekt som är intressant utifrån blivande projekt.

Västerås utbildning av ANDT coacher

Personal från grund- och gymnasieskolaskola, fritidsgårdar, familjecentrum, fältverksamhet och förebyggarcentrum utbildades i statistik och fakta utifrån forskning gällande risker med ANDT, arbetssätt vid misstanke av konsumtion och argument mot ANDT att kunna bemöta ungdomar med. Därefter har projektgruppen genomfört återträffar två gånger per år med alla ANDT-coacher, kallade booster, för att inhämta ny kunskap och för att diskutera ANDT-relaterade dilemman. Varje booster har haft ett tema och på alla träffar har projektgruppen tagit in en extern föreläsare. Under projekttiden har två nya nätverk bildats, ANDT i undervisningen och lokala områdescoacher. Totalt utbildades 319 ANDT-coacher i Västerås stad, vilket överträffar projektets utsatta mål. Mätningar av utbildningens effekter visar att coacherna har högre kunskap inom respektive del av ANDT och upplever ökad trygghet inför att bemöta frågor om preparaten. Utbildningen har också visat sig vara användbar för de deltagande. När projektet utvärderades uppgav coacherna att de har kunnat tillämpa de nyvunna teoretiska kunskaperna och praktiska färdigheterna i sina verksamheter.

Under åren som Västerås stad arbetat med satsningen ANDT-coacher ser de även positiva resultat kring ungas alkoholkonsumtion. Den årliga undersökningen Liv och hälsa ung som genomförs av Region Västmanland visar att användandet av alkohol för ungdomar i årskurs 9 och på gymnasiet har minskat mellan åren 2014 och 2017. Undersökningen visar att det är för tjejer på gymnasiet som den största förbättringen skett. Mellan åren 2014 och 2017 har 24 procent färre tjejer aldrig druckit så mycket alkohol att de känt sig berusade.

ANDT PÅ SCHEMAT – en satsning för ökad kunskap och minskad ANDT-användning i Dalarna.

Länsstyrelsen Dalarna och Borlänge kommun startade höstterminen 2013 pilotprojektet ANDT på schemat – En satsning för ökad kunskap och minskad ANDT-användning i Dalarna. Förutom att syftet var att

eleverna skulle få möjlighet att förbättra sina kunskaper om temat ANDT skulle undervisningen även bidra till att utveckla elevernas kritiska tänkande och förmåga att reflektera över sina värderingar och attityder.

Erfarenheterna från projektet visar bl.a. att en majoritet av eleverna svarade att de fick tillräcklig information både om ämnesinnehåll och att de förstod hur arbetet skulle genomföras. Alla elever var dock inte med ”på tåget”. Det var cirka 15 procent av eleverna som ansåg att de inte hade fått en bra introduktion till temat, men framför allt var det drygt 20 procent av flickorna och nästan 30 procent av pojkarna som uppgav att de inte fått tydliga instruktioner till hur arbetet skulle genomföras. Under arbetets gång var det sedan cirka 15 procent av eleverna som uppgav att arbetet i deras grupp inte fungerade och drygt 15 procent av flickorna och drygt 20 procent av pojkarna som svarade att alla i deras grupp inte medverkade i arbetet.

Det verkar också finnas en förbättringspotential genom att erbjuda eleverna hjälp och stöd under hela processen och att lärarna är uppmärksamma på hur samarbetet i grupperna fungerar. Det framstår som att lärarens roll som ledare för arbetsprocessen än mer behöver sättas i centrum. Resultatet kan sammanfattas som att en överväldigande majoritet av eleverna upplever att deras kunskaper om ANDT-frågor förbättrats. I det avseendet framstår det sätt som att undervisningen genomförts på som att det har fungerat väl. När det däremot gäller elevernas intresse för att arbeta med ämnesövergripande projektarbete i gruppform är bilden mera splittrad. Det är visserligen en klar majoritet av eleverna som anger att detta sätt att arbeta både är roligt, intressant och meningsfullt och att de kan rekommendera andra elever att arbeta på detta sätt. Mot detta står att runt 20 procent av eleverna säger att de inte alls uppskattar denna arbetsform. Detta skapar svårigheter om målet är att alla elever ska vara delaktiga i undervisningen. Å andra sidan förefaller det sannolikt att även när andra undervisningsformer används så attraheras inte heller då alla elever. En slutsats i det avseendet är att det, trots att alla elever inte uppskattar detta sätt att arbeta, mycket som talar för att detta sätt att undervisa framstår som värt att utveckla vidare.

Utvärderingen visade där att det är viktigt hur man startar upp projektet då vissa inte hade någon aning om vad som gjordes. Lärarens roll m.m. som processledare diskuteras också flitigt. Slutsatserna som dras är dock att sättet att undervisa att eleverna skriver egna tematiska rapporter är något som kan utvecklas och användas vidare.

Riktade hälsoundersökningar

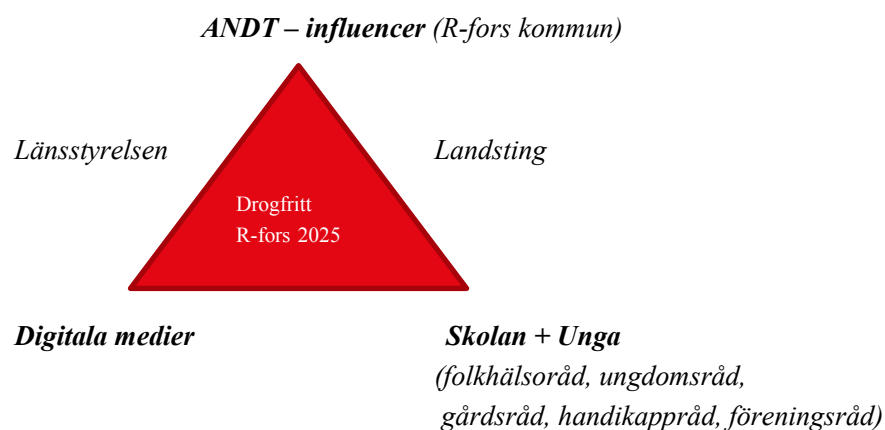
Metod att använda som har visat gott resultat inom folkhälsa är riktade hälsoundersökningar i form av dialog utifrån deltagaren egen hälsoprofil som genomför inom ramen för Västerbottens VIP-program. (Västerbottens Intervention Programme) och Jönköpingslän. Dessa har till skillnad från allmänna hälsokontroller vistas vara ett kostnadseffektivt sätt att minska insjuknande och död men också i att minska sociala skillnader i hälsa. (Blomstedt et al 2015; Lingfors et al. 2009)

Folkhälsokommisionen gör bedömning att landsting behöver stärka förutsättningar för hälso- och sjukvårdens förebyggande arbete i den vuxna befolkningen dels när det gäller rådgivning om levnadsvanor för patienter men också genom uppsökande insatser. Kommissionen anser att det bör ske på liknande sätt som skett i Västerbotten i syfte att förebygga de stora folksjukdomarna. Kanske kan vi baka in dessa tre exempel till en fungerande modell?

Diskussion

Robertsfors är ett mindre brukssamhälle och en typiskt mindre kommun där alla i princip känner alla. Vi har en högstadieskola där samtliga 13 – 15 åringar går på. Vi har valt att ha stort fokus på vad vi gör idag samt lyckade exempel runt om i Sverige samt i våra kranskommuner. Vi ser att vi har problem med användning av ANDT och vi är ser på det med öppna ögon och hoppas genom att vi satt ihop en bra styrgrupp med engagerade personer för ANDT arbetet samt vårt folkhälsoråd att vi har möjligheter att göra något riktigt bra om vi får ett utvecklingsprojekt beviljat.

Vår bild är att skapa en egen trippelhelixmodell med inspiration från de två projekten ovan och sedan krydda med det digitala värdena.

Vi har identifierat ett problem idag att vi inte har någon ansvarig för frågorna eller att vi har någon som anser sig ha tid för frågorna förutom traditionell undervisning på skolan. Vi vill dock inte ha någon tråkig drogsamordnare utan se på detta med modernt ljus och anställa en influencer. En föreläsare/inspiratör men också tekniska utvecklare och god administratör. En person som kan hålla i hela projektet och skapa samverkans möjligheter internt och externt. Den skulle kunna hålla i alla våra råd och även sitta med i samverkansgrupper med andra myndigheter men också interna grupper. Allt i syfte att skapa förutsättningar för ett drogfritt Robertsfors Kommun 2025.

Influencern kommer ha möjlighet att träffa 100 % av ungdomarna i Robertsfors Kommun då alla går på samma högstadieskola. Vi har 3 fritidsgårdar så kontaktytorna är goda.

Flera av de identifierbara problem utifrån detta är t ex att vi inte har någon bra kommunövergripande plan. Visst vi har plan för hur vi jobbar på skolan men inte hur vi jobbar på ungdomsgårdar, hur jobbar vi med de vuxna, hur jobbar vi på våra arbetsplatser där vi faktiskt är Robertsfors Kommuns största arbetsgivare med ca 700 anställda.

Vad kan projektet tillföra på lokal nivå?

Vi har fått upp ögonen på hur det ser ut i vår kommun och fått upp ögonen för att vi måste möta detta problem nu och skapa något för att ta vara på våra ungdomars framtid. Se vision 2025.

Nationell nivå

Om vi lyckas skapa en bra modell så bör samtliga mindre brukskommuner kunna applicera den rakt av och använda sig av den utifrån sina förutsättningar såklart. Se vision 2025.

Vad händer nu?

Robertsfors kommun kommer söka ett 2-årigt projekt från Folkhälsomyndigheten där vi hoppas gemensamt med er kunna skapa en modell för hur vi arbetar med ANDT frågor på ett mycket mer effektivt sätt och som sedan kan implementeras på övriga mindre kommuner i Sverige.

Vision Drogfritt Robertsfors 2025

- 1,0 st ANDT influencer i Robertsfors – arbetar både på skolan och vid våra fritidsgårdar. Biträder vid fältning samt sitter med i styrgrupp. Finns som resurs när det gäller att planera upp ANDT aktiviteter samt resurs till lärarna när det gäller ANDT undervisning.
- ANDT App . ANDT influencern driver och utvecklar en app för ANDT frågor i samverkan med elever, folkhälsoråd, styrgrupp samt andra relevanta i nätverket. En app som inte, likt de traditionella tråk-apparna, är attraktiv och dit eleverna vill söka sig. Den appliceras och marknadsförs via de traditionella sociala medierna snapchat, instagram m.m.
- De ungdomar som väljer att vara aktiva i projektet ges också möjlighet till spetsfortbildning och även möjlighet att styra sociala medier, app, instagram m.m.
- ANDT influencern tar intressanta föreläsare/influencers till Robertsfors Kommun som både får träffa föräldrar, fritidsgårdspersonal, lärare i fortbildningssyfte men också i syfte att inspirera dom att prata med de unga om dessa frågor.
- ANDT influencern arbetar på liknande sätt som aktuell forskning visar vara positivt. I form av dialog utifrån deltagarens egna upplevda profil. Se ovan.
- Flera av föreläsarna riktas mot ungdomarna och i så tidig ålder som möjligt.
- Ta fram handlingplan och vision mot drogfritt Robertsfors 2025.
- Samtliga föreningar får hjälp att ta fram ANDT policys under 2020.(170 st registrerade i kommunen)
- Robertsfors Kommuns 700 anställda får vidareutbildning i ANDT frågor samt lära sig om hälsoeffekter.

VISION

Målet är att skapa en god folkhälsa och ett drogfritt Robertsfors till 2025. Vi spanner bågen högt men hellre göra det än att inte försöka alls. Vi tror på fortsatt samverkan med Länsstyrelse och Landsting.